

Hvad en gammel postkwitteringsbog kan fortælle

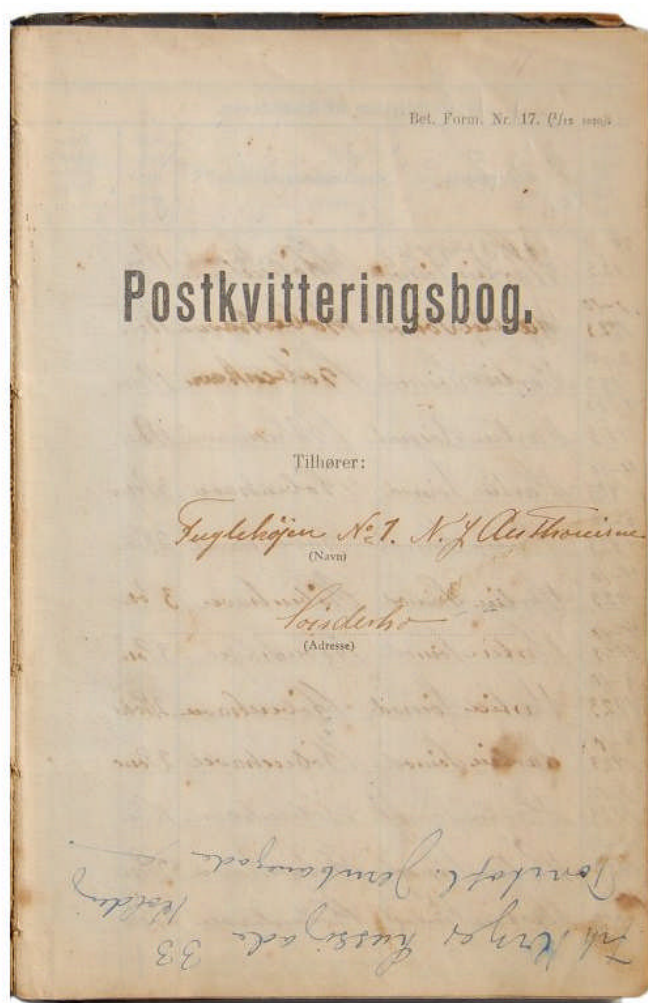
Om daglige forsendelser til København af frisklagtede vildænder fanget i Sønderho gl. Fuglekøje i 1923 og 1924.

Af bibliotekar Per Hofman Hansen, Silkeborg, perhofman@gmail.com

Sønderho gamle Fuglekøje var som den første af fire på Fanø anlagt i 1866 af skibsfører Thomas J. Anthonisen og to andre driftige fanøboere. Hans søn **Niels J. Anthonisen** (1852-1940) overtog hvervet som fangemester, et job han bestred i 31 år. Foruden at passe fuglekøjen virkede han som landmand, forestod biavl og erhvervede sig desuden som blikkenslager og ravsliber.

Fra hans hånd er bevaret to interessante dokumenter, der belyser arbejdet i fuglekøjen: En almanak med daglige optegnelser fra 1894 og en postkwitteringsbog fra 1923 og 1924, hvoraf det fremgår at Anthonisen dagligt i efteråret sendte friske, nyslagtede ænder til vildthandler Sømød i København.

Postkwitteringsbogen, der tilhører Margit Lund¹⁾, Bihaven i Sønderho og oldebarn¹⁾ af Niels J. Anthonisen, består af 94 sider og har på første side følgende tekst:

Postkwitteringsbog

Tilhører:

Fuglekøjen No. 1. N.J. Anthonisen, Sønderho.

Siderne 2 til 35 er ført med Anthonisens hånd²⁾, og den første indførsel er dateret den 30. september 1923 med adressaten Martin Sømod og København som bestemmelsessted. Der er afsendt 1 pose med vægten 5 kg, og frankeringen udgør 75 øre. På posthuset i Sønderho har postekspeditør Jørgen Chr. Jørgensen (1871-1928), der var ankommet til Sønderho 1. april samme år, kvitteret for forsendelsen.

I de tre første indførsler har Anthonisen kludret lidt i det, idet han i første omgang som adressat fejlagtigt har skrevet *Fuglekøje No. 1* og *Martin Sømod* som bestemmelsessted. Han har imidlertid opdaget fejlen, streget det over og rettet det.

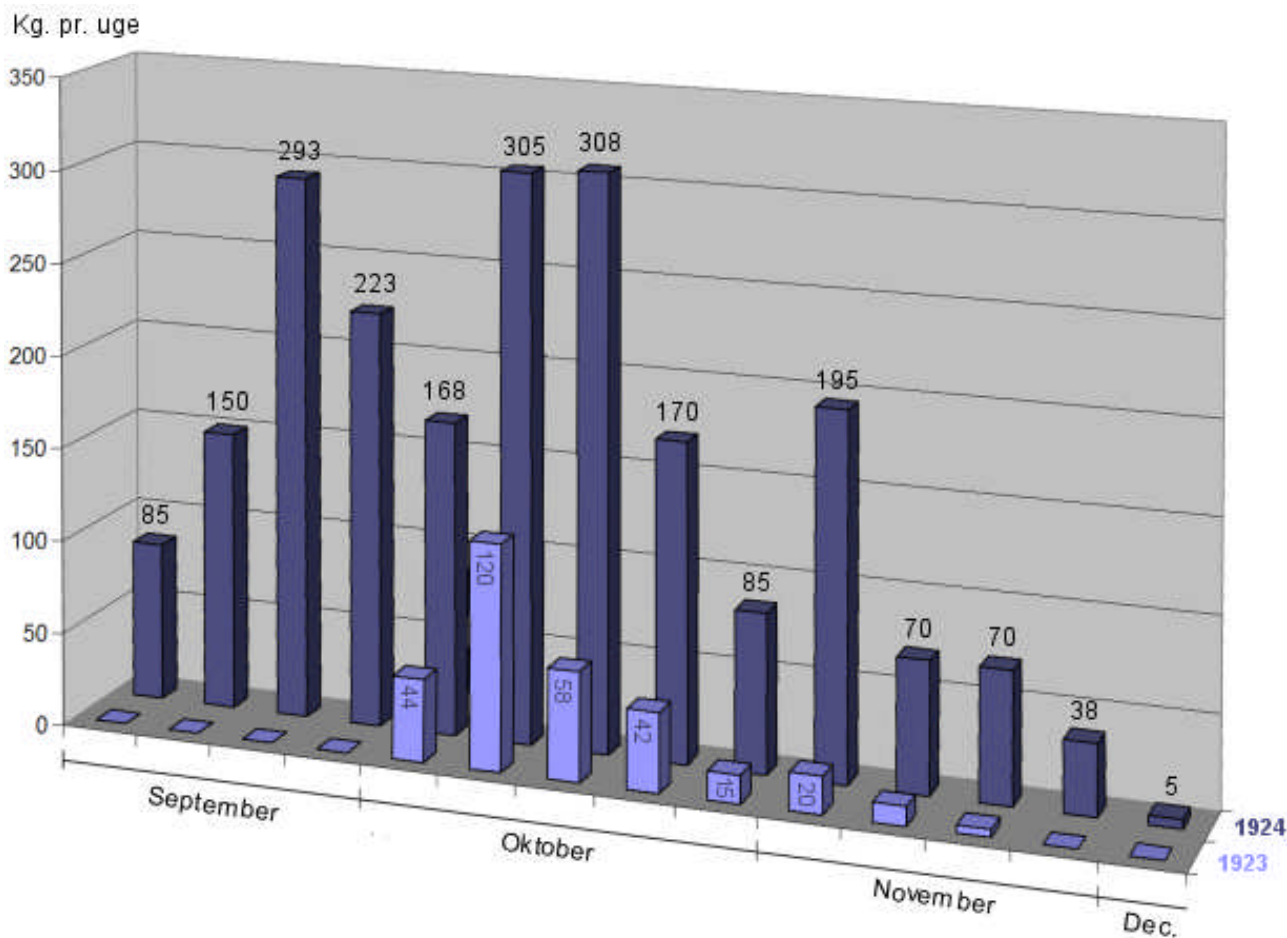
Derefter fortsætter det – meget ensformigt - dag for dag i to næsten sammenhængende perioder. I 1923 således fra den 30. september til den 19. november med i alt 36 forsendelser. I 1924 er perioden noget længere, idet den strækker sig fra den 3. september til den 4. december med i alt 184 forsendelser, idet der på adskillige dage er tale om flere forsendelser.

Udfyldes af Afsenderen.					Udfyldes af Postvæsenet.				
Datum og Aars-tal.	Adressat	Bestemmelsessted	Forsendelsens Art.	Post-opkrævnings-beløb.	Værdi		Franko*	Ind-leverings-posthus.	Den Kvitterendes Navn.
					Kr.	Ø.			
30-9 1923	Martin Sømod	København	1 Pos.				5	75	Jørgensen
1-10 1923	Martin Sømod	København	1 Pos.				4	75	Jørgensen
2-10 1923	Martin Sømod	København	1 Pos.				5	75	Jørgensen
3-10 1923	Martin Sømod	København	1 Pos.				5	75	Jørgensen
4-10 1923	Martin Sømod	København	3 Pos.				55	225	Jørgensen
5-10 1923	Martin Sømod	København	2 Pos.				55	150	Jørgensen
4-10 1923	Martin Sømod	København	3 Pos.				55	225	Jørgensen
7-10 1923	Martin Sømod	København	3 Pos.				55	225	Jørgensen
8-10 1923	Martin Sømod	København	2 Pos.				55	150	Jørgensen
8-10 1923	Martin Sømod	København	2 Pos.				55	150	Jørgensen
9-10 1923	Martin Sømod	København	1 Pos.				5	75	Jørgensen
10-10 1923	Martin Sømod	København	2 Pos.				55	150	Jørgensen
11-10 1923	Martin Sømod	København	2 Pos.				55	150	Jørgensen

*) For ufrankerede Forsendelser anføres „Ufr.“
Frankoens Beløb anføres kun for Forsendelser til Udlandet.

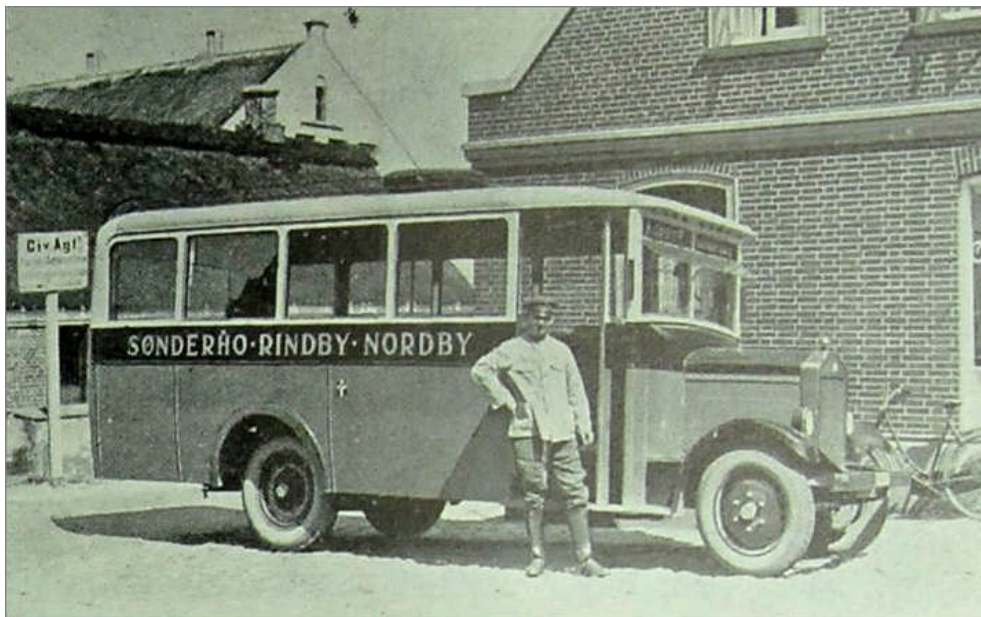
En komplet udskrift af postkwitteringsbogen findes som bilag til denne artikel. Alle forsendelser er i de to perioder adresseret til Martin Sømod, og næsten hver dag er Anthonisen på posthuset for at sende 1 eller flere poser a 5 kg ænder til Sømod. Prisen i hele perioden er 75 øre for forsendelse af 1 pose à 5 kg. Den største forsendelse fandt sted den 19. september 1924, hvor Anthonisen måtte fragte 17 poser med en samlet vægt på 85 kg fra fuglekøjen og ind til posthuset i Sønderho.

I 1923 blev det til 67 poser med en samlet vægt på 313 kg og i 1924 blev det til 438 poser med i alt 2.181 kg ænder, i alt på de to år 505 poser med 2.494 kg, dog kun hvis alle poser hver vejede de 5 kg.

På diagrammet herover ses de to efterårssæsoner 1923 og 1924 opdelt på uger. I september 1923 finder der ifølge postkwitteringsbogen ingen forsendelser sted til København. I forhold til 1924 er 1923 et meget magert år. I den bedste uge (uge 2 i oktober) er mængden kun på 120 kg, derefter falder den til 58 og 42 kg. November og december har meget minimale forsendelser.

Langt bedre står det til i 1924. Her indledes sæsonen i den første uge i september med en forsendelse på 85 kg, der hurtigt stiger til 150 og 293 kg. Forsendelserne topper midt i oktober over 2 uger med mere end 600 kg. Endnu 2-3 uger er der godt gang i forsendelserne, men når vi når hen til 1. december er sæsonen slut. – De sidste ænder i efterårets træk mod sydlige himmelstrøg har nu passeret Fanø.

Når Anthonisen havde bragt fangsten af ænder ind til Sønderhø, skulle de først med rutebilen til Nordby, dernæst med Fanø-færgen og videre med tog fra Esbjerg til Fredericia. Her skulle de med færgen over Lillebælt, videre med tog over Fyn, og endelig tredje gang med færgen, denne gang over Storebælt og til sidst med toget fra Korsør til København.

Martin Sømod i København

Hvem er så denne adressat i København, der står som modtager af fuglekøjens og Anthonisens ænder? Det drejer sig om Kgl. Hofleverandør og indehaver af en Frugt-, Vildt- og Fjerkræ-Forretning, Martin Sømod, der havde forretning på Vesterbrogade 19 ikke langt fra Frihedsstøtten og Hovedbanegården, hvortil Anthonisens ænder uden tvivl hver dag må være ankommet med toget.

Vildthandler Martin Sømod havde forretning på Vesterbrogade nr. 19 i København. På venstre hånd ses Vesterbrogade 13, 15, 17, 19,... set inde fra Frihedsstøtten og mod vest.

I gadebilledet ses mands- og hestekøretøjer og en hestetrukken sporvogn, men absolut ingen biler. Billedet må derfor være taget lige omkring år 1900.

Foto i Københavns Bymuseum ©. Gengivet med venlig tilladelse.

Martin Sømøds annonce i KTAS Telefonbog for 1917. Han annoncerede hvert år, men kun i 1917 findes denne lidt mere informative annonce.

Martin Sømød drev en velassorteret forretning med både frugt, vildt, konserves og fjerkræ. Dertil har han i 1917 eneforhandling af vildt fra Jægersborg Dyrehave. I 1923 og 1924 kunne han formentlig have føjet til "Eneforhandling af fineste vildænder fra Fanø".

Desværre har vi ikke andre kilder, der kan fortælle os om, hvorvidt Anthonisen før eller efter havde sendt ænder til Sømød eller andre i København eller andre byer. Fangst af ænder i Fanøs fuglekøjer var dertil sammenlignet med forholdene på de frisiske øer desuden meget lille.

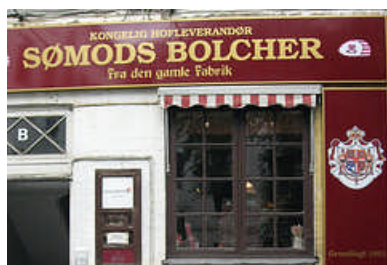
Krikænder på dåse

Anderledes forholdt det sig længere sydpå. På øen Föhr var man allerede i 1890'erne gået meget mere industrielt til værks. Her anlagde en driftig købmand, Heinrich Boysen, en konservesfabrik, så krikænderne kunne henkoges, komme på dåse og eksporteres som en delikatesse til Hamburg, Berlin og andre tyske storbyer. Selv på sejladsen over Atlanten til New York med Hamburg-Amerika-Liniens luksUSDampere blev der ved kaptajnens middagsbord ofte servere dåse-krikænder fra Föhr "til en temmelig høj pris", som det hed. I 1919 fremstillede fabrikken eksempelvis næsten 40.000 konservesdåser med vildænder. I 1930'erne kunne der på gode fangstdage bearbejdes op til 1.500 vildænder om dagen. Helt anderledes astronomisk høje tal i forhold til Fanøs beskedne fangster. Men i 1930 var selv de beskedne forhold på Fanø slut. En ny jagtlov forbød enhver fangst af ænder i fuglekøjer.

Anthonisen om vejret, dagliglivet, glæder og sorger og arbejdet i fuglekøjen 1894

Har vi ikke kendskab til andre postkwitteringsbøger fra Anthonisen, har vi til gengæld en anden meget interessant kilde fra hans hånd. Det drejer sig om en almanak og kalender (Blicher's Lommebog 1894³⁾), hvori han i lange perioder året igennem dag for dag gør notater. Her finder vi korte indførsler om vejret, fødsler, bryllupper, lægebesøg, dødsfald og begravelser, landbruget og dets markarbejde, får og køer, biavl, rørhøst, Sønderho Mejeri, skibsforlis og om søfarende langt fra hjemmet, strandingsgods, mission, foruden om fuglekøjen og arbejdet i den.

Men det er en anden historie. Den vil jeg redegøre for ved en anden lejlighed.

PS. Tænkte du også på bolcher, da du første gang læste navnet Sømød? Det gjorde jeg. Og der er faktisk en forbindelse: Når Sømøds Bolcher, som eksisterer i bedste velgående, i dag hedder sådan, skyldes det, at bolchefabrikkens grundlægger i 1921 måtte give op, og da han ikke havde arvinger, overdrog han forretningen til sin gode ven, netop Martin Sømød og dennes søn, der var ingeniør på sukkerfabrikken i Nakskov. Deraf navnet, og forretningen er stadig i familien Sømøds eje.

Noter

1) Postkwitteringsbog. Tilhører Fuglekøjen Nr. 1. N.J. Anthonisen, Sønderho.

Indeholder kvitteringer vedr. forsendelse af ænder for perioden 30.9.1923 – 19.11.1923 og 3.9.1924 – 4.12.1924. 4. marts 1929 fortsætter bogen men med en ny hånd og emner, der ikke har med forsendelser af ænder at gøre.

Originalen tilhører Margit Lund, Bihaven i Sønderho, som velvilligst har stillet den til rådighed for mine studier. Det takker jeg hende mange gange for.

2) Fra side 36 i postkwitteringsbogen er den ikke længere ført af Anthonisen, og forsendelserne skifter art til at omfatte penge, pakker og breve til vidt forskellige modtager rundt omkring i Danmark. Dog optræder en Oluf Larsen, Målvvej i Ballerup temmelig ofte. Den tidligste indførsel er dateret 4. marts 1929 og den sidste 29. november 1962.

3) Blicher's Lommebog 1894 [med] Almanak for det Aar efter Kristi Fødsel 1894. [Med] Noteringsblade til hver Dag i Aaret.

Et par eksempler på Anthonisens notater i noteringsbladene:

Lørdag 17. februar

Vinden Østlig. Frost, klar Luft.

Dammen i Fuglekøjen helt tillagt med Is. Ænderne opholde sig i Øst Kanal som er isfri. Modtaget af Thyssen 50 μ malet Rug. 3 Kroner.

Mandag 13. august

Vinden Vest. Stormlig. Regn.

Fanget 3 krikænder og sat i Tæmkassen.

Også denne original tilhører Margit Lund, der venligst har stillet den til rådighed for mine studier.

Desuden tak til bibliotekar Michael Bach (Frederiksberg Bibliotek), arkivassistent Klaus Nielsen (Københavns Bymuseum) og Michael Søemod (Sømods Bolcher).

Nyttige henvisninger

Sønderho Gamle Fuglekøje

<http://www.soenderho-gl-fuglekoje.dk/>

Fuglekøjerne på Fanø

<http://www.aldus.dk/fanoe/fuglekojer/default.html>

N.M. Kromann: Fuglekøjernes historie

<http://www.soenderho-gl-fuglekoje.dk/his-1-dk.html>

Sigurd Rambusch: Fuglekøjerne på Fanø 1896

<http://www.aldus.dk/fanoe/fuglekojer/rambusch.html>

Benedicte Mahler: En udflugt til fuglekøjerne

<http://www.aldus.dk/fanoe/fuglekojer/mahler.html>

H.C. Mortensen: Mærkede spidsænder

<http://www.aldus.dk/fanoe/fuglekojer/mortensen-1913-14.html>

Heinrich Boysen og vildænder på dåse

<http://www.aldus.dk/fanoe/fuglekojer/konserves.html>

Maja Pedersen: Fuglekøjemandens vise

<http://www.mitfanoe.dk/TEMA/Maagen/Fuglek%C3%B8jemandens%20vise.htm>

BILAG

Komplet udskrift af Anthonisens postkwitteringsbog 1923-24. Udeladt er dog de gentagne portosatser, som ikke ændrer sig i løbet af de to år og postassistentens underskrift.

1923 – 30. september til 19. november				
Dato	Antal poser	Vægt i kg	Franko	Kvittering
30. sept.	1	5	0,75	Jørgensen
1. okt.	1	4	0,75	osv.
2.	1	5	0,75	
3.	1	5	0,75	
4.	3	15	2,25	
5.	2	10	1,50	
7.	3	15	2,25	
7.	3	15	2,25	
8.	2	10	1,50	
8.	2	10	osv.	
9.	1	5		
10.	2	10		
10.	2	10		
11.	3	15		
11.	3	15		
12.	3	15		
14.	2	10		
14.	2	10		
15.	3	15		
16.	1	5		
17.	2	10		
19.	2	8		
21.	1	5		
22.	1	5		
23.	3	15		
24.	1	5		
25.	1	5		
26.	2	7		
28.	2	10		
30.	1	5		
4. nov.	1	5		
5.	1	5		
6.	2	10		
12.	1	5		
13.	1	5		
19.	4	4		
I alt 1923	67 poser	313 kg		

1924 – 3. september til 4. december

Dato	Antal poser	Vægt i kg	Franko	Kvittering
3. sept.	1	5	0,75	Jørgensen
4.	3	15	2,25	osv.
5.	3	15	2,25	
5.	2	10	1,50	
5.	2	10	osv.	
5.	3	15		
7.	2	10		
8.	1	5		
9.	3	15		
10.	2	10		
10.	2	10		
11.	1	5		
12.	2	10		
12.	2	10		
14.	3	15		
14.	3	15		
14.	2	10		
15.	3	15		
15.	3	15		
15.	3	15		
15.	1	5		
16.	3	15		
16.	3	13		
17.	3	15		
17.	3	15		
18.	3	15		
18.	3	15		
18.	3	15		
18.	2	10		
19.	3	15		
19.	3	15		
19.	3	15		
19.	2	10		
19.	3	15		
19.	3	15		
21.	3	15		
21.	3	15		
21.	3	15		
21.	3	15		
22.	3	15		
22.	3	15		
22.	1	5		
23.	3	15		
23.	3	15		
23.	2	8		
24.	3	15		
24.	3	15		
24.	1	3		
25.	3	15		
25.	3	13		
26.	3	15		
26.	3	15		
26.	3	15		
28.	3	15		
28.	3	15		
28.	2	10		
29.	3	15		

29.	3	15	
29.	2	10	
30.	3	15	
30.	3	15	
30.	2	10	
1. okt. 1924	3	15	
1.	3	15	
1.	2	10	
2.	3	15	
2.	3	15	
2.	1	5	
3.	3	15	
3.	2	10	
3.	2	10	
5.	2	10	
5.	2	8	
6.	3	15	
7.	2	10	
7.	2	10	
8.	3	15	
8.	3	15	
8.	2	10	
9.	2	10	
10.	3	15	
10.	3	15	
10.	2	10	
10.	2	10	
11.	3	15	
11.	3	15	
11.	3	15	
11.	3	15	
11.	2	10	
12.	3	15	
12.	3	15	
12.	3	15	
12.	3	15	
12.	3	15	
13.	3	15	
13.	3	15	
13.	2	10	
14.	3	15	
14.	3	15	
14.	2	10	
15.	3	15	
15.	2	8	
16.	3	15	
16.	3	15	
17.	3	15	
17.	3	15	
18.	3	15	
18.	3	15	
18.	3	15	
18.	3	15	
18.	2	10	
19.	3	15	
19.	3	15	
19.	3	15	
19.	3	15	
19.	2	10	
19.	2	10	
20.	3	15	

20.	2	10	
20.	2	10	
21.	3	15	
21.	3	15	
22.	2	10	
23.	3	15	
23.	2	10	
23.	2	10	
24.	3	15	
26.	3	15	
26.	3	15	
26.	2	10	
27.	3	15	
27.	3	15	
27.	2	10	
28.	3	15	
28.	2	10	
29.	3	15	
30.	1	5	
31.	3	15	
2. nov. 1924	1	10	
3.	3	15	
4.	3	15	
5.	2	10	
6.	3	15	
6.	3	15	
6.	2	10	
7.	3	15	
7.	3	15	
7.	2	10	
7.	2	10	
7.	2	10	
7.	2	10	
9.	3	15	
9.	3	15	
10.	3	15	
10.	3	15	
11.	3	15	
11.	2	10	
12.	2	10	
12.	2	10	
13.	1	5	
14.	2	10	
16.	2	10	
18.	1	5	
19.	1	5	
20.	2	10	
20.	2	10	
21.	1	5	
23.	3	15	
23.	2	10	
23.	2	10	
25.	2	10	
26.	2	10	
28.	3	13	
30.	1	5	
4. dec.	1	5	
I alt 1924	438	2181	

